

Този недостатъкът на индекса, обаче, не намалява полезността му като инструментът за конюнктурно наблюдение, защото техническите коефициенти на производството (които определят количествените комбинации на производствените фактори) не се изменят значително за кратки периоди от време (толкова повече, че се касае за промъни на производствените условия не въ отделни заведения, а въ групи заведения от единъ и същъ видъ индустрия).

Това се потвърждава от числата въ таблицата (вижъ края), показваща резултата от единъ опитъ, направенъ въ Конюнктурната служба при Главната дирекция на статистиката. За шесть заведения индексът се изчисли първомъ споредъ „материалния“ и после по „продуктния“ методъ. Въпрѣки малкия брой на заведенията и независимо от периода на претеглянето, отклоненията на единия индексенъ редъ от другия излѣзоха незначителни (освенъ въ единъ случай — за 1933 година, което се дължи на неточност на основните данни).

Прилагането — макаръ и частично — на материалния методъ може да наведе нѣкого на мисълта, че българският индексъ на индустриалното производство не е нищо друго, освенъ единъ индексъ на преработените материали. Но това не е тъй, понеже двата индекса се строятъ съ различни системи „тегла“ и поради това трѣбва да даватъ различни резултати даже когато почиватъ върху

едни и същи количествени отношения $\left(\frac{\rho_k}{\rho_i}\right)$.

Индексъ, който измѣрва количествените промѣни на преработените материали, трѣбва да се „претегли“ съ стойностите на преработените материали по видове индустрии, когато въ индекса на индустриалното производство теглата представляватъ прибавени стойности $(\pi_w \rho_i)$, т. е. онова, което остава следъ като от общата стойност на производството се *извади* общата стойност на преработените и употребените материали.

Различието въ системата на теглата на двата индекса не би имало значение само въ единъ частенъ случай: ако прибавената стойност е равна на стойността на преработените материяли за всички видове индустрии. Това, обаче, рѣдко се случва при единъ видъ индустрия, а може да се смѣта за напълно изключено да се яви при всички видове индустрии. Индексите могатъ да се приближатъ по-скоро по други причини, а именно, ако количествените отношения — промѣните въ производството — по видове индустрии се малко различаватъ едно от друго. Въ — невѣроятния — случай, когато всички индустрии биха показали еднакво увеличение или намаление на количеството преработени материали, двата индекса биха дали еднакви резултати. Това, разбира се, би могло да се очаква при условие, че индексът на индустриалното

производство е построенъ изключително върху количествени отношения на преработени материали.

7. Схващането за „деятелност“ срещу схващането за „количество на производството“. Говорейки за измѣрване на индустриалната деятелност въ противовесъ на измѣрване на количеството на производството, трѣбва да се има предвидъ, че и двата термина иматъ двоенъ смисълъ. Подъ „индустриална деятелност“ може да се разбира съвокупността на работата, извършена от заведенията, които сж участвували въ производството през даденъ периодъ време; но подъ същата дума може да се разбира и *напрежението* на производствения апаратъ, т. е. *интензивността* на използването на производствените срѣдства въ отделните заведения. Що се отнася до количеството на производството, трѣбва пъкъ да различаваме „нетно“ и „брутно“ производство (вижъ забележката подъ линия на стр. 3).

При известни условия тѣзи различни видове явления могатъ да се измѣрватъ — въ различни комбинации — съ единъ и същъ индексъ.

Въ всички случаи, когато *разхождението по време* между работенето върху материала и завършването на продукта не е голѣмо (или, друго-яче казано, производствениятъ процесъ е краткъ) въ сравнение съ интервала, въ който се изчислява индексът, и когато производителността на труда не се мѣни през време на наблюдението, количеството на производството изразява деятелността на заведенията, участващи въ производството. Индексът на количествените промѣни на нетното производство трѣбва тогава да се смѣта и за индексъ на индустриалната деятелност въ смисълъ на извършена работа.

Ако при нѣкои видове индустрии разхождението по време е значително, индексът на нетното количество на производството може да се употреби като индексъ на индустриалната деятелност само ако за въпросните видове индустрии е приложенъ материалниятъ методъ, т. е. ако вмѣсто съ количествени отношения на произведени стоки се работи съ количествени отношения на преработени материали, и вмѣсто прибавена стойност на единица количество продуктъ е взета прибавена стойност на единица количество материалъ. Тѣй като материалниятъ методъ почива върху регистрация на преработените материали, а преработването на материалите се покрива съ деятелността на заведението, това замѣстване отстранява влиянието на разхождението по време върху индекса.

Индустриалната деятелност въ смисълъ на извършена работа не може, обаче, да се измѣрва съ индексъ на количествените промѣни на брутното производство защото такъвъ единъ индексъ регистрира двойно производствената деятелност. Изключение отъ това правило би представлявалъ само случаятъ, когато индексът на брутното производство